

SINTE MATTE EN HERREK

11 november is voor Herk-de-Stad dé Herkse feestdag waarop met Sint-Martinus de patroonheilige van de stad gevierd wordt. Het Sint-Martinus- of Sint-Maartensfeest in het centrum op 11 november is het jaarlijkse evenement dat geen enkele Herkenaar wil missen. Sint-Martinus is op basis van de lijst van beroepen van wie hij patroonheilige of beschermeling is 'ongeveer van alles en iedereen'. Alleen niet van kinderen. Kinderen moeten wachten tot 6 december, Sint-Niklaas. Het feest van Sint-Martinus betekende vroeger de afronding van een jaar hard labeur voor de gewone man.

Op dat moment kon hij inschatten of het een gemakkelijke winter of een periode met moeilijkheden zouden worden. De oogst was binnen, al dan niet gelukt. Het varken kon eventueel geslacht worden en eventueel kon er nog wat voorraad ingekocht worden voor de winter. De riem kon er in elk geval even af. Dat werd gevierd met een Sint-Marinuskermis of -markt. Op Sint-Andries, 30 november, moesten de boeren de pacht voor de gehuurde gronden betalen. Op 11 november, bij Sinte-Matte, werden de contracten van het huispersoneel en de (boeren)knechten verlengd... of niet. Boeren stookten het afval van hun tuin of omgeving op en vergezelden hun vrouwen naar de markt om een pot bier te pakken of meer. Omdat Sint-Martinus ook de beschermheilige is van de bedelaars, waren zij er ook. Soms zelfs vechtend voor de goede plaatsen.

Pieter Bruegel de Oude schilderde rond de jaren 1565-1568 "De wijn van het Sint-Maartensfeest". Links in de verte herkent men de Hallepoort van Brussel. In een tijd dat er hier nog wijngaarden waren, werd het feest van Sint-Maarten gevierd met een kermis waarop de nieuwe wijn werd geproefd. Een honderdtal dorpelings verdringen zich rond een groot wijnvat. Zij vangen de wijn op in potten en pannen. Links laat een moeder haar kindje ook eventjes proeven, rechts probeert een laatkomer zijn pot en kom nog gevuld te krijgen. Sint-Martinus is van het centrum naar de kant geduw. De bedelaars weten dat ze geen kans krijgen om aan het wijnvat te komen en stellen al hun hoop op Sint-Maarten.

▲Brueghel_The_Wine_Of_Saint_Martins_Day_Private_Collection_Madrid.jpg

Toen het schilderij in 2010 in het Prado Museum te Madrid door een privé-eigenaar ter restauratie werd aangeboden, werd het herkend als het origineel waarvan wel enkele kopieën van gekend waren.

Sint-Maarten in Herk

Tot zeker in het begin van vorige eeuw werd ook in Herk op deze manier het feest van Sint-Martinus gevierd. Dokter **Alfons** Casimir Albert Vreys (°Koersel 17/09/1904 - +Herk-de-Stad 26/07/1959) nam tijdens zijn burgemeestersambt van 1948 - 1959 het initiatief om op het marktplein een vuurtje te stoken. Viel dit de eerste jaren wat tegen in omvang, vanaf de jaren zestig werden er met wisselend succes grotere of kleinere vuren gemaakt. Henri Slock, de lokale garagist, bewaarde een jaar lang alle oude fiets- en autobanden om die 's avonds als het donker was aan te steken. De vlammen sloegen hoger dan de daken, de warmte duwde de mensen tegen de gevels en de teer vormde geultjes op de straatstenen. Toeschouwers vroeg zich eerder af wie 's anderendaags de vensters van de huizen ging kuisen dan of er geen risico op brandgevaar was. Herk was al eens enkele keren platgebrand, zij het niet bij Sint-Maartensvieringen.

Sint-Martinusstoet

In latere jaren werden er stoeten gevormd. Groepen en wagens, getrokken door personen, paarden of een tractor, beeldten het leven van Martinus uit. De burgemeester kreeg dan gewoonlijk de functie van de vader van Martinus en riep de Herkenaren toe: "Ik heb een zoon!, ik heb een zoon!". Het publiek speelde het spel mee en wenste hem honderden keren proficiat. Litanieën werden door monniken afgerammeld. De laatste wagen toonde dikwijls het scenario van een Herkse woonkamer: een Leuvense stoof die door de natte kranten en schavelingen nogal uit de schouw rookte en waarop reeds eerder klaargemaakte pannenkoeken werden opgewarmd om aan de toeschouwers uit te delen. Voor de Sint-Martinusstoet werden gewoonlijk de (katholieke) scholen ingeschakeld om per klas door de leerlingen afkomstig van Herk, in de vorm van een letter van M-A-R-T-I-N-U-S in de stoet te laten stappen. Een gemakkelijke manier om een lange stoet te maken.

◀ 2016 (1700^e geboortjaar)

Bieten en lantaarns

De kinderen gingen een avond eerder of op 11 november van deur tot deur om "te zingen". Ze zongen dan "Sinte Matte krikske vuur..." meestal met een uitgeholde biet in de hand met daarin een brandende kaars. In Herk was het eerder de bedoeling 1 frank te krijgen dan snoep of een appel. Werd er niet of niet snel genoeg open gedaan, dan zongen de kinderen: "Hoog huis, laag huis, er zit een gierige pin in huis". Grote durvers waren ze niet want ze zongen dit eerder wanneer ze van de deur wegliepen. Hetzelfde bezigden ze ook rond Nieuwjaarsdag wanneer er opnieuw gezongen werd, ditmaal "Nieuwjaarke zoete, het varken heeft vier voeten...". De meeste kinderen waren toen nog van boerenafkomst, de bieten voor het uithollen lagen thuis voor het rapen en op een biet voor de kinderen van de burens stak het ook niet. Al dan niet met de hulp van hun vader, werd de kop van de biet afgesneden, vervolgens werd de biet uitgehold en werden er daarna inkepingen gemaakt voor de ogen en de neus, een enkele keer ook voor de mond. Op de bodem van de uitholling werd er dan nog een gaatje gemaakt om een stuk brandende kaars in te steken. Het afgesneden deksel werd weer met de biet herenigd door het met een ijzeren draad van 'oorhoogte' tot het andere 'oorhoogte' te doorboren en het geheel op deze manier bij elkaar te houden. Voor het handvat werd wat extra lengte draad meegerekend, hopend dat het de avond uithield. Te veel werk en voor veel ouders ook "te gevaarlijk", werd er geopteerd voor

Chinese lampionnetjes. Het steuntje hierin voor de kaars was nogal wankel en leidde dikwijls tot een lokaal brandje. Niettemin de lampion was veel kleurrijker, minder zwaar en de ijzeren draad sneed minder door de kinderhand. Het hek was helemaal van de dam toen de jeugd pompoenen pleegde uit te hollen waardoor het Sint-Martinusfeest verwaterde in een vroeg Halloween-gebeuren. Droeg men de biet nog met een touw of een ijzeren draad in de hand, een uitgesneden pompoen diende soms met een stootkar vervoerd te worden. Tegenwoordig wordt het donker verdreven door alle soort lampjes tot lichtsnoeren toe op batterijvoeding.

Het Sint-Martinuscomité, -gilde of -genootschap

Het organiseren van de Sint-Martinusfeesten gebeurde meestal door een hoop vrijwilligers, ondersteund door de lokale gemeentepolitiek. Afhankelijk van de bestuurders van het moment werd dit feest grootser of bescheidener gevierd. Jaarmarkten, optochten van Romeinse legioenen, een heel grote tent die de ganze Markt inpalmde, kleine tentjes die jenever en junkfood verkochten

ten voordele van 11.11.11 of niet, après-ski bars... het is in de loop van de jaren allemaal voorbij gekomen. De Sint-Martinusgilde die de feesten in de jaren zestig invulde, hadden zelfs een speciale toga waarmee ze op kop van de stoet liepen .

▲ Toga en de Sint-Martinusgilde in het jaar 1962. We herkennen van links naar rechts: Hubert Leemans, René Celis, Maurice Baens, Emile Raemakers, Jean Vangeel, Jan Santy, Ivan Schotsmans, Eugène Thiery, Sylvain Minten, Justin Raets, Jules Liefsoons en Florimond Jacobs. Overige leden waren nog Claeys, Fernand De Boozere, E.H. Jozef Forier, directeur college, E.H. René Loenders, kapelaan en E.H. Gaston Vanherck, deken.

Vuur en vuurwerk

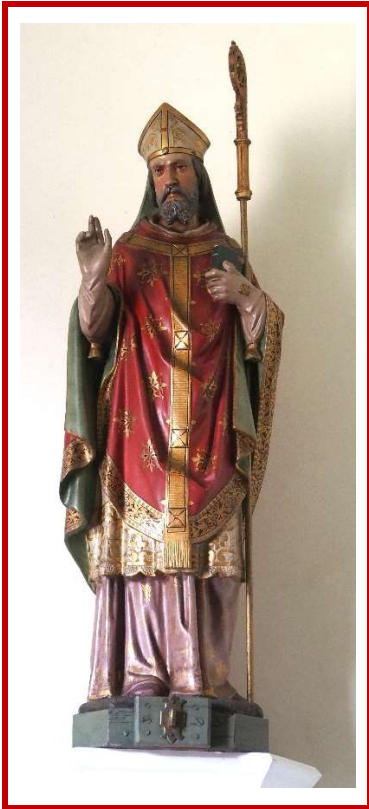
Vroeger en nu nog op enkele plaatsen maakt het aansteken van vuur een essentieel onderdeel uit van de Sint-Martinusfeesten. In Herk werd onder het burgemeesterschap van dokter Vreys een eerste keer een sober vuurtje aangestoken op de markt. Later werden er ook vuren gestookt in het Olmenhof en op de speelplaats van het TAI. De advent volgt een vóór-christelijke gewoonte om vanaf begin november tot twaalf weken later (2 februari, Lichtmis!) vuur in de duisternis aan te steken. Sint-Maartensvuren en het rondgaan met een Sint-Maartensbiet of -lampion is daarvan een logisch gevolg. Met uitzondering van kleine kampvuren en barbecues is het stoken van vuur buitenshuis in Herk-de-Stad verboden.

Als gevolg hiervan werd het open vuur vervangen door het vuurwerk.

Duizend jaar geleden in China uitgevonden, werd dit spektakel in Herk geïntroduceerd in de jaren 1980-90 toen men het vuurtje stoken op de markt te riskant was gaan vinden. Het feesten in de ruimten van het college en het TAI verplaatsten zich naar een grote tent op de markt. Tussen 19 en 20 uur werd het vuurwerk afgestoken. Een enkele keer ging het niet door wegens teveel wind.

Sint-Martinuskerk

Godfried Wendelen beweerde in 1640 dat de parochie Herk reeds méér dan 1300 jaar bestond, dus van het jaar 300 of daaromtrent. Hoe hij aan die informatie kwam is niet geweten. Rector Florent Silveryser riep in 1938 rond 3 uur 's morgens het gezin Schotsmans op de Markt uit het bed. Hij wou hen deelgenoot maken van zijn kennis dat hij weet had dat Sint-Martinus op de plaats waar ze nu woonden ooit in een groot houten huis had overnacht. Later heeft hij dat ook nooit kunnen hard maken.

Laten we het houden op meer historische feiten. Martinus is nooit in onze gewesten geweest. Het ontstaan van een kerkgemeenschap in Herk kan niet vroeger geweest zijn dan de periode van Sint-Servaas, de tijd van Karel de Grote, een periode rond de jaren 800. (Donk 741). De graven van Loon lieten onze streken kerkelijk inrichten en de eerste parochies kregen Sint-Martinus als patroonheilige. Het eerste geschreven document met een link naar Herk, is uit 1107 en geeft melding dat de abdij van Sint Truiden een domein in Herk-centrum koopt van de graaf van Moha. Een pauselijk document van Hadrianus IV over de Pinkstermaandag-processie vernoemt de parochiekerk effectief in 1139, gevolgd door een later document over het innen van tienden (belastingen) dat gedateerd is op 3 januari 1157.

Het koor verbonden aan deze kerk noemt men het Sint-Martinuszangkoor.

Schilderij Martinus deelt zijn mantel-1

In 1989 werd het doek "Sint-Martinus deelt zijn mantel", een vergrote reproductie van Antoon van Dycks jeugdwerk, door mevrouw Rita Guiljam geschilderd. Het wordt sindsdien bij de feestelijkheden rond 11 november boven de kerkdeur opgehangen. De volledig onjuiste weergave door Antoon van Dyck geschilderd, is toch een van de mooiste voorstellingen van onze patroonheilige.

Schilderij Martinus deelt zijn mantel-2

Momenteel niet meer te zien in het café van de Volksmacht maar achter de gouden wand met een kopie van een werk van Gustav Klimt, is nog steeds een gehavend schilderij van de hand van Ludo Laagland verborgen. Het lijkt een zelfportret te zijn en stelt over de ganse wand een staande Martinus voor die zijn mantel deelt, niet voor de poorten van Amiens maar in een bos.

Beeld Martinus deelt zijn mantel-3

▲ Toon Thijs met een verkleinde versie van het uiteindelijk beeld. (foto Luc Weyens)

▲ Sint-Maartensstraat (foto André Smeets)

Gestorven in 397, werd voor de Martinusfeestdag in 1996 door de Commissie van Beeldende Kunsten een wedstrijd uitgeschreven voor een bronzen Sint-Martinusbeeld. Het beeld zou geplaatst worden in de Sint-Maartensstraat. De Herkenaar Toon Thijs (°1948 -+2009) werd winnaar. Het beeld werd op 5 september 1997 ingezegend door de heer Marcel Meysen, deken van Herk.

In de heiligenbeschrijving “Vita Sancti Martinu” schrijft Sulpicius Severus (°Aquitanië, 363 -+Zuid Gallië, tussen 420 en 425) over deze manteldeling:

§3 (1) Zo kwam hij eens bij de stadspoort van Amiens een arme tegen. Hij was naakt. Martinus had niets anders bij zich dan zijn wapens en zijn gewone soldatenmantel. De winter was halfweg en had harder toegeslagen dan gewoonlijk, zo hard dat heel veel mensen omkwamen van de vrieskou. De arme man smeekte de voorbijgangers om medelijden, maar ze liepen hem allen voorbij. Vervuld van God begreep Martinus dat die arme hem was toebedacht omdat de anderen geen medelijden betoonden.

(2) Maar wat moest hij doen? Hij had alleen

maar de grote mantel van witte wol waarmee hij gekleed ging, want de rest had hij al besteed aan een gelijkaardig goed werk. Daarom trok hij het zwaard dat hij aan de gordel droeg, sneed ermee zijn mantel in tweeën, gaf de helft ervan aan de arme en trok het ander stuk weer aan¹.

Sulpicius verhaalt eerder dat “Martinus in zijn jeugd een militaire opleiding had gehad en onder Flavius Julius Constantius II, de tweede zoon van Constantijn de Grote en later onder keizer Julianus dienst in de cavalerie van de keizerlijke garde had gedaan”. Aangezien de manteldeling van Martinus in Amiens in 334 gebeurde toen hij 18 jaar was, was hij op dat ogenblik zelfs nog niet bij de ruitery of de cavalerie. Hij zat dus bij de manteldeling niet op een paard en de mantel was... wit.

¹ Vertaling Patrick Lateur, Het leven van de Heilige Martinus

Pannenkoeken

▲ Koekenkruid of boerenwormkruid in bloei eind juli, niet het juiste moment om te oogsten.

Vooraleer in het donker naar het centrum te gaan, werden er thuis of bij familie pannenkoeken gegeten. Het boekweitmeel dat men vroeger hiervoor gebruikte is niet meer. Met wat gist in het deeg kreeg men 'Bo(e)mse pannenkoeken', die nogal dik oogden. Indien het al geen voorgebakte pannenkoeken uit het grootwarenhuis zijn, gebruikt men tegenwoordig zelfrijzende bloem waarmee men dunne pannenkoeken kan bakken en wat men nu flensjes pleegt te noemen, een woord dat destijds nog niet bestond. Wereldse discussies of je die nu met Luikse stroop diende te smeren of met fijne suiker diende te bestrooien waren in de meeste huishoudens schering en inslag. Bij mij thuis was er niet altijd fijne suiker in huis. Mijn pa wikkelde dan wat klontjes in een handdoek en sloeg die dan met de hamer fijn. Dan wist ik het zeker: het wordt siroop.

In het verleden was het in Herkse huishoudens ook gebruikelijk om aan het pannenkoekendeeg nog (gedroogd) koekenkruid of boerenwormkruid toe te voegen. Gezocht werd naar de jonge bladeren van de plant die langs de wegeltjes van toen groeiden. Plaatsen waar de kat of de hond of nog erger langskwamen werden gemeden. Het werd ook geplukt en gedroogd om het later op het jaar te gebruiken.

Het “Sinte-Matte-Drüpke” of het “Krikske Vuur”

De V.V.V. onder het voorzitterschap van de heer Ivan Schotsmans ontwierp in samenwerking met V.T.V.T. Ter Hercke (de Hotelschool) en de Jeugddienst, “Het Sinte Matte Drüpke”. Boven het huidige restaurant Olmenhof werd van september '91 tot mei '92 gemengd en geproefd. Krikske vuur verwijst naar het Sint-Martinusliedje waar het refereert naar de (steen)koolkrieken in het vuur. In deze verwijst het naar de kersen als een onderdeel van de likeur. Volgens het infoblad van

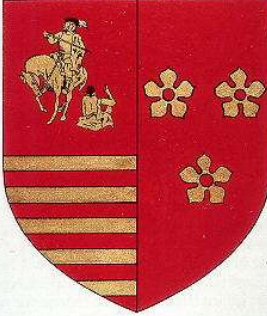
Herk uit die tijd is het drankje samengesteld uit: mirabellen, zure kersen, zoete Eysdeuze, rode, witte, zwarte bessen en een beetje framboos. Het drankje kan in sausen en op ijsroom gebruikt worden. De eerste productie was op minder dan drie uur uitverkocht. Momenteel wordt het drankje gedistilleerd bij Distillery Massy in Houthalen. Het opleggen van fruit op jenever of het laten gisten van fruit met wat suiker in bruine bewaarkroegen gebeurden vroeger regelmatig.

Herkse publicaties over Sint-Martinus

1997 was een Sint-Martinusjaar. De heilige was 1600 jaar geleden gestorven. Bij deze gelegenheid werd er een “Gids voor de tentoonstelling” gedrukt (André Smeets), een strip “Over Sint-Maarten” (Piet Rymen & Dré Mathijs) en een publicatie over “Sint-Maarten in de filatelie & Sint-Maarten in Limburg” (Postzegelkring 't Timberke: Bart Bosmans, Jean Busselen, Theo Hayen en Gilbert Verhille).

Verwijzingen naar Martinus vindt men ook terug in Herkse verenigingen:

		Oud/nieuw stadswapen Herk-de-Stad
		Sint-Martinus Harmonie, Herk-de-Stad Sint-Maartenzaal, repetitieruimte boven de parochiezaal.
 Sint-Martinusscholen Herk-de-Stad www.st-martinus.be		Sint-Martinusscholen, Herk-de-Stad
		Toneelgroep Sint-Martinus, opgericht in 1997 naar aanleiding van 1600 jaar overlijden Martinus. Het eerste stuk noemde ook nog "Sint-Maarten".

Bronnen:

- Sulpicius Severus, Vita sancti Martini, in vertaling door Patrick Lateur, Het leven van Sint-Maarten, ingeleid, vertaald en geannoteerd, Uitgeverij Lannoo nv Tielt. blz.28
- Heiligen en tradities in Vlaanderen, herfst en winter, Hans Geybels, Uitgeverij Davidsfonds Leuven, ISBN: 978 90 5908 498 8
- Geneesheiligen in de Lage Landen, Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke, Uitgeverij Kok, Davidsfonds Leuven, ISBN: 90-808290-8-0
- (Foto)archief André Smeets

Bewerking:

André Smeets

AANVULLINGEN

1. Vertalingen Sulpicius Severus “Vita Sancti Martini”

In zijn hagiografie “Vita Sancti Martini” schrijft Sulpicius Severus (°Aquitanië, 363 - +Zuid Gallië, tussen 420 en 425) over deze manteldeling:

Soldaat van de keizer

§2 (1) Igitur Martinus Sabaria Pannoniarum oppido oriundus fuit, sed intra Italiam Ticini altus est, parentibus secundum saeculi dignitatem non infimis, gentilibus tamen.
(2) pater eius miles primum, post tribunus militum fuit. ipse armatam militiam in adulescentia secutus inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Iuliano Caesare militavit:

§2 (1) Martinus was afkomstig van Sabaria, een stad in Pannonië, maar hij werd in Italië te Pavia grootgebracht. Volgens wereldlijke maatstaven behoorden zijn ouders niet tot de geringsten, zij waren wel heidenen.
(2) Zijn vader was aanvankelijk gewoon soldaat, later bracht hij het tot krijgstribuun. Martinus volgde tijdens zijn jeugd een militaire opleiding en deed dienst in de cavalerie van de In zijn jeugd volgde Martinus een militaire opleiding en deed dienst in de cavalerie van de keizerlijke garde onder Constantius, later onder Julianus die tot Caesar werd benoemd

Het gebaar bij Amiens (De manteldeling)

§3 (1) Quodam itaque tempore, cum iam nihil praeter arma et simplicem militiae vestem haberet, media hieme, quae solito asperior inhorruerat, adeo ut plerosque vis algoris exstingueret, obvium habet in porta Ambianensium civitatis pauperem nudum: qui cum praetereuntes ut sui misererentur oraret omnesque miserum praeterirent, intellegit vir Deo plenus sibi illum, aliis misericordiam non praestantibus, reservari.
(2) quid tamen ageret? nihil praeter chlamydem, qua indutus erat, habebat: iam enim reliqua in opus simile consumpserat. arrepto itaque ferro, quo accinctus erat, mediam dividit partemque eius pauperi tribuit, reliqua rursus induitur.

§3 (1) Zo kwam hij eens bij de stadspoort van Amiens een arme tegen. Hij was naakt. Martinus had niets anders bij zich dan zijn wapens en zijn gewone soldatenmantel. De winter was halfweg en had harder toegeslagen dan gewoonlijk, zo hard dat heel veel mensen omkwamen van de vrieskou. De arme man smeekte de voorbijgangers om medelijden, maar ze liepen hem allen voorbij. Vervuld van God begreep Martinus dat die arme hem was toebedacht omdat de anderen geen medelijden betoonden.
(2) Maar wat moest hij doen? Hij had alleen maar de grote mantel van witte wol waarmee hij gekleed ging, want de rest had hij al besteed aan een gelijkaardig goed werk. Daarom trok hij het zwaard dat hij aan de gordel droeg, sneed ermee zijn mantel in tweeën, gaf de helft ervan aan de arme en trok het ander stuk weer aan.

Sulpicius verhaalt eerder dat “Martinus in zijn jeugd een militaire opleiding had gehad en onder Flavius Julius Constantius II, de tweede zoon van Constantijn de Grote en later onder keizer Julianus dienst in de cavalerie van de keizerlijke garde had gedaan”. Aangezien de manteldeling van Martinus in Amiens in 334 gebeurde toen hij 18 jaar was, was hij op dat ogenblik zelfs nog niet bij de ruitery of de cavalerie. De manteldeling zou er dus zonder paard gebeurd zijn en de mantel was...wit. Waarschijnlijk werd Martinus na 337 in het oosten bij de cavalerie van Constantius II ingelijfd.

2. Patronaat Sint-Martinus

Gebaseerd op de Vita Sancti Martini en invloeden van buitenaf sinds meer dan 1600 jaar kreeg Martinus het patronaat van Frankrijk en van volgende "beroepen".

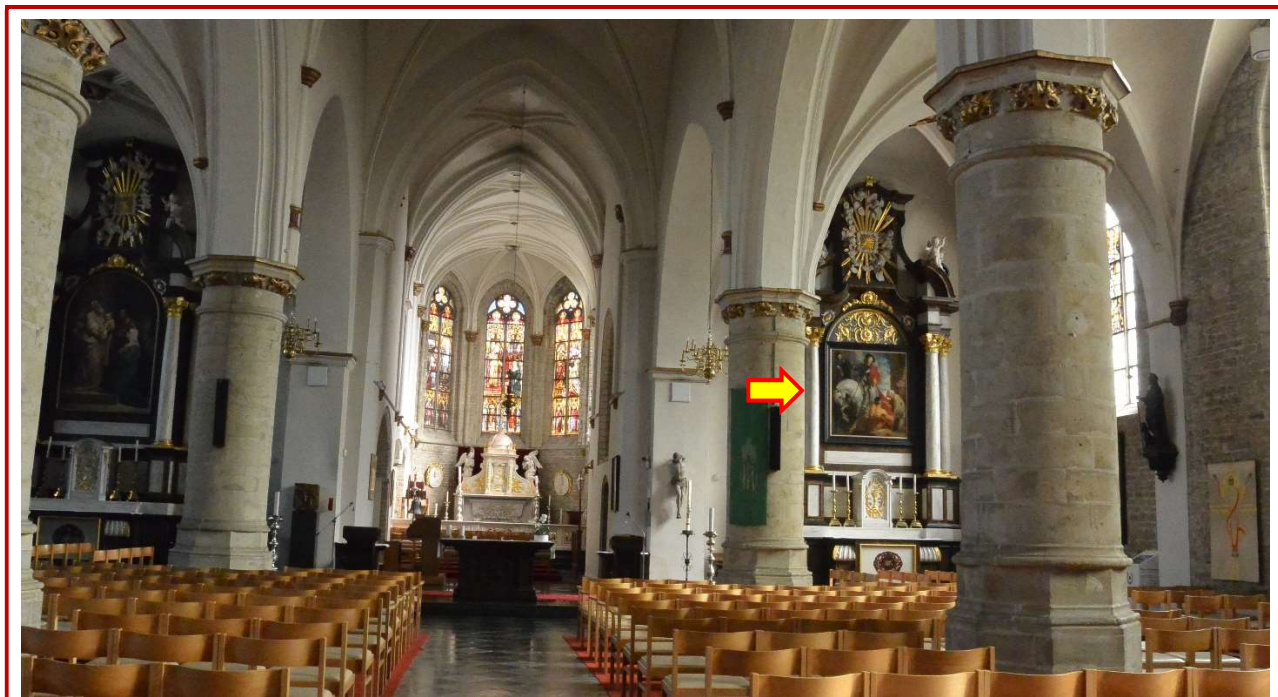
- direct gelinkt aan de manteldeling: soldaten, cavaleristen, schutters, ruiters, ridders, hoof- en wapensmeden, wevers, lakenhandelaars, ververs, kleermakers, lederbewerkers, handschoen- en hoedenmakers, schoenmakers en -herstellers, paarden, ganzen, huisdieren, borstelmakers (haar van de varkens), armen en bedelaars.
- omdat hij tijdens zijn leven enkele keren zelf moest gaan vluchten tijdens zijn reizen: van de vluchtelingen, reizigers en gevangenen.
- door de periode van het jaar: wijnbouwers, wijnverkopers, kuipers, herbergiers, hotelhouders, geheelonthouders, een goede oogst, molenaars, pottendraaiers, bezembinders, herders en stadsomroepers alhoewel de reden voor dit laatste beroep onduidelijk is.
- meiden en boerenknechten

Hij wordt aangeroepen bij bedplassen en incontinentie volwassenen, oogaandoeningen, slangenbeten, koorts, onvruchtbaarheid, pest (Duffel), Spaanse Griep (Hulshoven NL), doofheid (Martenslinde), alcoholisme, roos, huiduitslag, antoniusvuur en pokken.

Sint-Maartensbronnen: Dormaal en Tienen, beide in Vlaams-Brabant
Piskappelleke: Meise in Vlaams-Brabant

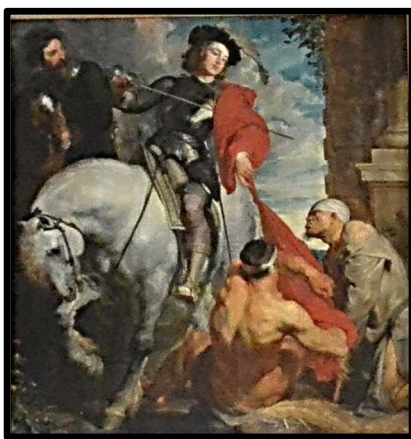
3. "Sint-Martinus deelt zijn mantel", Antoon van Dyck

Antoon van Dyck (°Antwerpen 1599 -+Londen 1641) was Rubens' beste leerling en zoals dit gebruikelijk was in die tijd en in dit milieu, ging hij op studiereis naar Italië. 20 jaar oud, amper vertrokken uit Antwerpen, werd hij in Zaventem verliefd op Isabella van Ophem. Om indruk te maken op haar vader, schilderde hij het schilderij van de patroonheilige van Zaventem en schonk het aan de kerk. Sommigen menen dat, ook als een souvenir aan zijn geliefde, dit een zelfportret van hem is. Na zijn reis die enkele jaren duurde huwde hij niet met Isabella maar met Mary Ruthven in London waarnaar hij was verhuisd om niet met Rubens in Vlaanderen te concurreren. Giovanni Pietro Bellori (°Rome 1613-+Rome 1696) schreef in 1672: "Ondanks het grote vermogen dat hij had vergaard, liet Antoon van Dyck weinig bezittingen na, hij had alles besteed aan zijn luxueuze levensstijl die meer te vergelijken was op die van een vorst dan die van een schilder."

▲ Sint-Martinuskerk, Zaventem, het schilderij, olieverf op paneel, met een afmeting van 170 cm x 160 cm, hangt in de rechter zijbeuk. Het schilderij werd in september 1794 door de Franse revolutionairen uit de kerk geroofd, in 1815 of 1816 werd het terug gebracht.

▼ De kopie die hij van hetzelfde schilderij maakte is eigendom van de Engelse koninklijke familie en hangt in Windsor Castle.

▲ Zaventem

▲ Windsor Castle

▲ Herk-de-Stad

4. "Sint-Martinus deelt zijn mantel", Ludo Laagland

Ludo Laagland was het pseudoniem van Ludo Peeters (°Paal, 7 mei 1923 - †Pellenberg, 24 maart 2006). Hij behaalde in Maasmechelen het diploma van onderwijzer, een beroep dat hij nooit heeft uitgeoefend. Hij werd schilder en dichter.

Zijn oeuvre omvat zowel landschappen, portretten, stillevens, naakten maar ook religieuze onderwerpen. Hij woonde een tijdje in "De Ark", een hoeve op de Rummenweg in Herk. Voor de kapel van het Sint-Ursulaziekenhuis ontwierp hij de glasramen en voor de Volksmacht "Sint-Martinus deelt zijn mantel". Wanneer we naar Martinus kijken zien we hierin zijn zelfportret.

Affiche Ludo Laagland

▲ ▼ Sint-Martinus, de Volksmacht

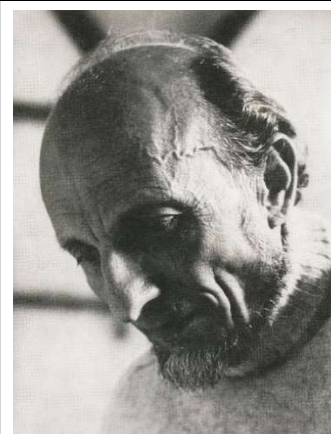

Foto Ludo Laagland

Niet verwonderlijk dat zijn werken niet alleen in Herkse woonkamers hangen maar ook in particuliere verzamelingen in Duitsland, Italië, Denemarken, Nederland, Griekenland, USA, Oostenrijk... Werken van hem werden aangekocht door de Belgische Staat en de provincie Limburg maar ook door de Commissie van Schone Kunsten van Herk-de-Stad.

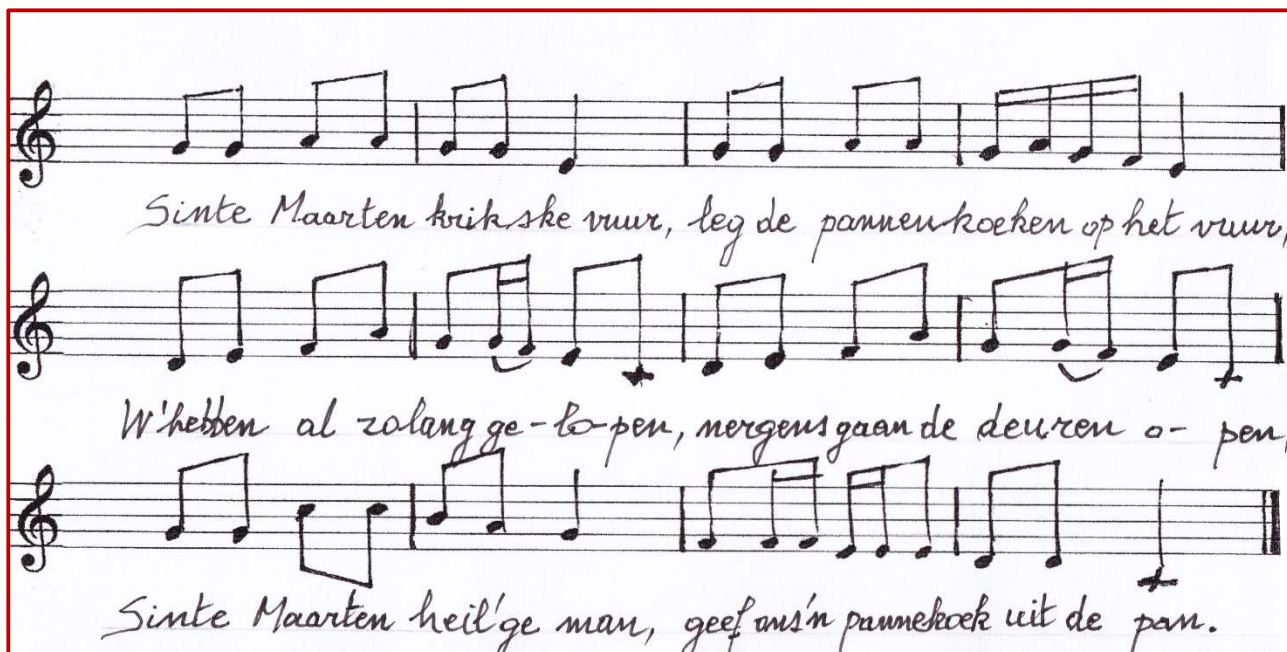
4. Sint-Maartenslied in Herk-de-Stad

Het liedje “Sinte Matte Krikske vuur, leg de pannenkoeken op het vuur...” ontstond eind de jaren veertig van vorige eeuw. De tekst van het Sint-Maartenslied werd geschreven door dokter Alfons Casimir Albert Vreys (°1904 - +1959), tijdens zijn burgemeesterschap in Herk-de-Stad van 1948 - 1959. De heer Julien Raets stond in voor de melodie.

Foto van links naar rechts:

Boven: Melanie Aerts (1874 -1929), Alfons Vreys (1904 -1959), Justin Raets (1917-1986), x, x.
Onder: Gerard Vreys (1871-1960), Melanie Aerts (1874-1929), Ludo Vreys (1935-2003) en Vanbergen Paula ().

(refrein voor elke strofe gezongen) Sinte Maarten krikske vuur, Leg de pannenkoeken op het vuur, W'hebben al zolang gelopen, Nergens gaan de deuren open, Sinte-Maarten heil'ge man, geef ons een pannenkoek uit de pan. Sinte Maarten, krikske vuur, Leg de pannenkoeken op het vuur W'hebben al zo lang gelopen, Nergens gaan de deuren open, Sinte Maarten, heil'ge man, Geef ons een pannenkoek uit de pan.	Heden zullen wij gedenken, Hoe 'uwe arme mantel woudt schenken Uwe mantel, heil'ge man, Geef ons een pannenkoek uit de pan. T'avond gaan de vuren branden Zo was 't altijd hier te lande, Sinte Maarten, heil'ige man, Geef ons een pannenkoek uit de pan. Heel de nacht blijft 't feest nog duren, Rond de vele Maartens vuren, Uwe mantel, heil'ge man, Geef ons een pannenkoek uit de pan.
--	---

5. Recept voor pannenkoeken met boerenwormkruid:

Voor 4 personen:

Benodigheden:

- 500 g zelfrijzende bloem
- 1 l melk
- 2 eiwitten
- 4 eierdooiers
- 150 -200 gram jong boerenwormkruid (afhankelijk van de gewenste smaak)
- 4 eetlepels suiker
- 1 eetlepel olie
- snuifje zout

Bereiding:

- Was en hak het verse boerenwormkruid.
- Meng de droge ingrediënten (de bloem, de suiker en het zout) samen.
- Voeg de eidooiers, olie en melk toe en meng tot een mooi beslag.
- Klop het eiwit en meng het onder het beslag.
- Voeg de kruiden toe en meng nog even door het deeg.
- Laat het deeg 20 minuten rusten.
- Bak de pannenkoeken.

Niet gebruikelijk in Vlaanderen maar in Oostenrijk en delen van Duitsland eet men op 11 november traditioneel gans (*Martinigansessen* of *Martinsgansessen*). Deze traditie komt voort uit de legende dat Sint-Martinus zich in het ganzenhok verstopte toen men hem kwam zoeken om bisschop in Tours te worden. De ganzen verraadden hem echter door hun gesnater.

Bronnen:

- Sulpicius Severus, *Vita sancti Martini*, in vertaling door Patrick Lateur. Het leven van Sint-Maarten, ingeleid, vertaald en geannoteerd, Uitgeverij Lannoo nv Tielt. blz.28
- Heiligen en tradities in Vlaanderen, herfst en winter, Hans Geybels, Uitgeverij Davidsfonds Leuven, ISBN: 978 90 5908 498 8
- Geneesheiligen in de Lage Landen, Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke, Uitgeverij Kok, Davidsfonds Leuven, ISBN: 90-808290-8-0
- Sint-Martinuskerk, Zaventem
- (Foto)archief André Smeets, Leon Vreys

Bewerking:

André Smeets